

3. Махмудов Х.З. Економіко-організаційний механізм формування попиту і стимулювання збуту (ФОПСТИЗ): монографія / Х.З. Махмудов. – Полтава: Полтава, 2008. – 359 с.

СТРЕЛЬЧЕНКО О.В.

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
третього року вечірньої форми навчання
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

КИРИЛОВ Ю.Є.

*д.е.н., професор, науковий керівник
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

РИЗИКИ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ НИМИ

Актуальність. Сільське господарство – традиційно одна з найважливіших і водночас найбільш ризикових галузей економіки. Дане твердження справедливе для сільського господарства усіх країн, але особливо великих ризиків зазнає сільськогосподарське виробництво країн, економіка яких розвивається або трансформується. Становлення ринкових відносин, реформи, зміна форм власності та господарювання значно збільшують невизначеність соціально-економічних процесів в сільському господарстві, що призводить до збільшення впливу ризиків на аграрний бізнес.

Мета дослідження. З метою оцінки ефективності аграрного виробництва України в цілому та підприємств Херсонської області зокрема, проаналізуємо значимість аграрного сектору для економіки України.

Результати дослідження.

Таблиця 1

Зовнішня торгівля продукцією АПК за січень-лютий 2019 року

	Всього, млн дол. США	У % до 2018 року	Питома вага у ЗТО, %
Експорт	3 492,0	124,4	78,1
Імпорт	977,3	107,2	21,9
Сальдо	+ 2 514,7	132,6	-
Зовнішньо- торговельний обіг (ЗТО)	4 469,3	120,2	100,0

Міністерство аграрної політики та продовольства України наводить наступні показники:

- 43,9% – частка експорту продукції аграрного сектору у загальному експорті країни (ЗТО).

- питома вага у загальному експорті: зернові культури – 46,1%, олії всього – 21,2%, насіння олійних культур – 7,3% [1].

Як бачимо, у зовнішньо – торговельному обігу країни виробництво продукції аграрного сектору має стратегічне значення.

Далі розглянемо рейтинг регіонів України по виробництву продукції сільського господарства.

Таблиця 2

Рейтинг регіонів по виробництву продукції сільського господарства у січні-березні 2019 року.

Область	Продукція сільського господарства (у постійних цінах 2010 року)	
	питома вага регіону в загальному обсязі виробництва продукції сільського господарства	
	%	місце
Вінницька	11,9	1
Черкаська	9,3	2
Київська	9,1	3
...
Херсонська	3,3	13
...
Чернівецька	2,0	22
Миколаївська	1,7	23
Луганська	0,6*	24

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях [2]

За вищенаведеним рейтингом Херсонська область має досить посередні показники. Це зумовлено кліматичними особливостями розташування Херсонщини (так звана «зона ризикованого землеробства»), наявністю зрошення не у всіх районах області. Аграрне виробництво дуже вразливе через погодні чинники, і якщо додати не стабільну економічну складову (коливання цін на запаси, готову продукцію, податкове законодавство), то вплив ризиків на кінцевий результат діяльності підприємств є вагомим.

Ефективне управління виробництвом передбачає ґрунтовну оцінку ризиків, визначення їх наслідків та нейтралізацію загроз. Слід зважити, що

повне уникнення ризиків неможливе, вони наявні через об'єктивні фактори, наприклад відсутність повної інформації, неможливість точного прогнозу щодо багатьох параметрів функціонування підприємства. Тому суб'єкти господарювання, прагнучі мінімізувати втрати, мають максимально передбачати різні типи ризиків, тобто класифікувати ризики відповідним чином, джерела їх виникнення, можливість настання, наслідки і втрати для підприємства. Сучасні вчені, зокрема Г. Вербицька, трактують економічний ризик як можливість зазнати не лише втрат, а й отримати додаткові вигоди для господарюючого суб'єкта [3].

Класифікувати ризики можливо за різними ознаками. При цьому слід прагнути не стільки перерахувати всі види ризиків, скільки створити певну схему (базу, модель), яка дасть можливість максимально повно згрупувати наявну інформацію про підприємство/галузь/регіон за наявними однорідними ознаками (форма господарювання/вид діяльності/місце діяльності та інші). Таким чином можливо проаналізувати сукупний ризик економічної одиниці і прийняти управлінські рішення, що забезпечать ефективний результат господарювання.

Високі галузеві ризики потребують відповідної системи управління аграрним виробництвом. В умовах змінного середовища функціонування структура виробництва має бути гнучкою, для того щоб підприємство могло утримувати прибутковість та ризик на оптимальному рівні.

Одним з традиційних методів управління ризиком вважається диверсифікація виробництва. Проте на практиці це пов'язано з високими витратами, дестабілізацією внутрішніх організаційних процесів, руйнуванням сформованих традицій ведення виробничо-господарської діяльності. Виникає необхідність розробки такого підходу до реструктуризації виробництва, який дозволить уникнути втрат, які супроводжують кардинальні перебудови системи, але при цьому всьому буде сприяти адаптивності організації.

Таким адаптивним механізмом може бути:

- проведення діагностики історично сформованої структури господарювання підприємств галузі. На цьому етапі пропонується на підставі статистичних даних проаналізувати традиційну структуру виробництва, розрахувати долю базової частки господарського портфелю (основні напрями діяльності за часткою виручки), виявити закономірності/переваги під час вибору додаткових (окрім базових) видів продукції. У складі господарчого портфелю багатофункціональних сільськогосподарських підприємств, як правило, присутня незмінна група видів продукції з домінуючою долею у портфелі. Ця базова частка відображає традицію господарювання, яка склалась на підприємстві. Саме

ця базова частка господарського портфеля, для цілей моделювання, має бути прийнята у якості необхідного елемента майбутньої виробничої структури.

- на наступному етапі проводиться оцінка ризиків аграрного підприємства та виявлення потенційних напрямлень модифікації структури виробництва із застосуванням експертних методів. На цьому етапі ідентифікується та оцінюється ризикованість тих напрямлень діяльності, які потенційно можуть розширити структуру виробництва. Вибір напрямлень діяльності повинен здійснюватися з врахуванням витрат на їх впровадження (матеріальних, часових та ін.) а також виходячи з емпіричних даних щодо успішного досвіду аналогічних підприємств.

- третій етап передбачає моделювання оптимального складу змін господарчого портфелю з прогнозною оцінкою економічного результату.

Для застосування вищенаведеного механізму можна використати портфельний аналіз (використовується у сфері управління фінансами), сутність якого полягає в вимірюванні ризику як відхилення наявних результатів виробництва від ефективних. Пропонується трактувати аграрне виробництво як сукупність (портфель) напрямлень господарчої діяльності. Кожне направлення (актив в портфелі) має відповідні характеристики рентабельності. Доля виручки від реалізації кожного виду продукції відома та може трактуватися як доля даного направлення виробництва в господарчому портфелі. Розподіл долей характеризує структуру портфеля аграрного підприємства. Історія дохідності кожного з видів виробленої продукції дозволить оцінити всю сукупність найбільш ефективних сполучень та побудувати границю ефективних портфель – максимально досягнуте ефективне сполучення доходність-ризик.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Зовнішньоекономічна діяльність URL: <http://minagro.gov.ua/system/files/Стан%20АПК%202%20міс.%202019%20року.pdf> (дата звернення 23.04.19 р.).

2. Рейтинг регіонів по виробництву продукції сільського господарства <http://minagro.gov.ua/system/files/Рейтинг%20регіонів%20по%20вву%20продукції%20с.г.%20у%20січні-березні%202019.pdf> (дата звернення 23.04.19 р.)

3. Вербицька Г. До визначення поняття «ризик» / Г. Вербицька // Економіка України. – 2004. – № 4. – С. 83–87.